

8. SINIF

T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK PRATİK DEFTERİM

ANLAMAYI KOLAYLAŞTIRIR YORUMU GÜÇLENDİRİR

*Türk Evladı Ecdadını Tanıdıkça Daha Büyük
işler Yapmak İçin Kendinde Kurvet Bulacaktır.*

GÜVEN KARAKAYA

KONULAR

8.5.1 ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DENEMELERİ.....	1-3
8.5.2. MUSTAFA KEMAL'E SUİKAST GİRİŞİMİ	4
8.5.3. CUMHURİYETE YÖNELİK TEHDİTLER.....	5-7

GÜVEN KARAKAYA

8.5.1. ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DENEMELERİ

DEMOKRASİ: Halk egemenliği temeline dayanan Halkın seçimler vasıtası ile yönetimi belirlediği yönetim biçimidir. Kısacası **halkın kendi kendisini yönetmesi** ve **kendisini yönetecek kişileri, yöneticileri özgürce seçebilmesidir.**

SIYASİ PARTİ (FIRKA): Aynı görüşe sahip kişilerin **aynı amaçları gerçekleştirmek** için bir araya gelerek oluşturduğu topluluktur.

MİLLİ EGEMENLİK: Devleti yöneten en üstün gücün, kişilere veya belli zümrelere değil, **doğrudan doğruya millete** ait olmasıdır. **Halkın seçtiği temsilciler vasıtasıyla kendi kendini** yönetmesidir.

İlk TBMM de **siyasi parti mevcut** değildi. Bunun temel sebebi ilk meclisin temel amacının **milli mücadeleyi kazanmak ve ülkeyi düşmandan kurtarmaktır. Siyasi ayrışma olması istenmemiştir.** Siyasi partiler yerine gruplar vardır. Mustafa Kemal de **Müdafa-i Hukuk Grubunu** kurmuştur. Bunun yanında Halk Zümresi, Tesanüd Grubu, Islahat Grubu, İstiklâl Grubu gibi gruplarda mevcuttur.

Siyasi partiler demokrasinin **ÇOĞULCULUK** ilkesinin gereğidir. Mecliste farklı siyasi partilerin olası hem **farklı görüşlerin mecliste temsil edilmesinin önünü açar** hem **iktidar partisini daha iyi denetlenmesini sağlar** hem de **ülke sorunlarının çözümünde alternatif çözüm yollarının** bulunmasına katkı sağlar.

DEMOKRASİ VE MİLLİ EGEMENLİK YOLUNDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

ATATÜRK yeni kurulacak devletin **Milli Egemenliğe** dayalı bir devlet olmasını istiyordu. Kurtuluş savaşına hazırlık döneminde ve sonrasında Milli egemenliğe geçileceği görülmektedir.

- ❖ **Amasya Genelgesi** maddesi: "Milletin geleceğini yine **milletin** azim ve **kararı** kurtaracaktır."
- ❖ **Erzurum Kongresi** maddesi: "Kuvayımilliyeyi etkin, **milli iradeyi hâkim kılmak** esastır."
- ❖ 23 Nisan 1920'de **TBMM'nin** açılması
- ❖ 1921 Anayasasında "**Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.**" maddesinin olması
- ❖ 29 Ekim 1923'te **Cumhuriyetin ilanı.**
- ❖ **Kadınlara siyasi hakların** verilmesi **Örnektir.**

Fırka Siyasi parti anlamına gelmektedir.

İlk TBMM de siyasi parti olmamasının sebebi **savaş döneminde fikir ayrılıklarının önlenmek** istenmesi

Soru Çözdüren Bilgi

Çok partili hayata **Milli egemenliği pekiştirmek, hükümeti denetlemek, farklı fikirlerin mecliste temsil edilmesini sağlamak** amacıyla geçilmek istenmiştir.

Atatürk'ün siyasi parti kurması ve başka partilerin kurulmasına öncülük etmesi onun **demokrasiye** verdiği önemi gösterir.

Cumhuriyet Halk Fırkası kurulan **ilk siyasi partidir**. Ekonomide devletçilik ilkesini dini konularda **Laiklik** ilkesini benimsemiştir.

Kavram Bilgi

GÜVEN KARAKAYA
Gaziantep-
Şehitkamil Ömer
Seyfettin İ.H.O

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞİN NEDENLERİ

İlk TBMM'nin temel amacı **demokrasiden ziyade Millî Mücadeleyi başarıya** ulaştırmaktı. Ancak savaş sona erince Millî mücadeleyi başarıya ulaştıran milletin egemenliğine dayalı bir sistem kurulmalıydı. Bu amaçla birçok adım atılmış TBMM açılmış Cumhuriyet ilan edilmiştir. Ancak cumhuriyetin çok partili sistemle taçlandırılması gerekmektedir.

- ❖ Demokrasiyi güçlendirmek,
- ❖ Milli egemenliği pekiştirmek,
- ❖ Muhalefet partileri sayesinde Hükümet işlerinin denetlenmesini sağlamak,
- ❖ Farklı fikir ve düşüncelerin mecliste temsil edilmesini sağlamak ,

Amacıyla siyasi partiler kurulmuştur. (ATATÜRK döneminde tam olarak çok partili hayata geçilememiştir. Kurulan muhalefet partileri geri kapanmıştır.)

ATATÜRK çok partili hayata geçişi desteklemekteydi. Bu amaçla:

*“Milli egemenlik temeline dayanan ve özellikle Cumhuriyet yönetimine sahip bulunan ülkelerden **siyasal partilerin varlığı** doğaldır. Türkiye Cumhuriyeti'nde de bir diğerini denetleyici partilerin kurulacağına şüphe yoktur.” Demiştir.*

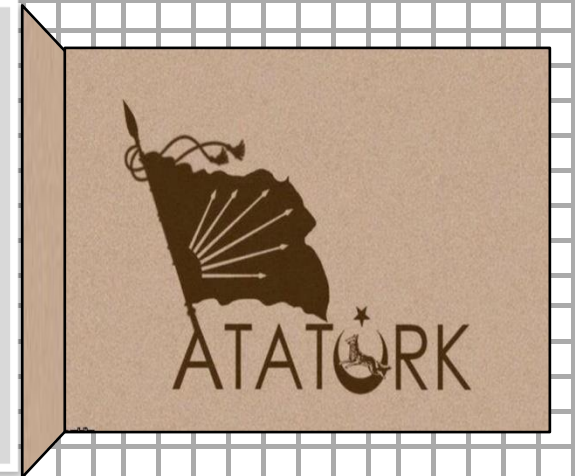
Atatürk Döneminde Kurulan Bu partiler (Fırkalar)

- ❖ Cumhuriyet Halk Fırkası
- ❖ Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
- ❖ Serbest Cumhuriyet Fırkası

CUMHURİYET HALK FIRKASI (9 EYLÜL 1923)

İlk TBMM de partilerden ziyade gruplar mevcuttu. **Müdafa-i Hukuk** grubu da bunlardan biriydi. Müdafa-i Hukuk grbu 9 Eylül 1923'te **Halk fırkası** adını almıştır.

- ❖ Halk Fırkası Millî mücadeleden sonra kurulan **İLK SİYASİ PARTİDİR**. Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından kurulmuştur.
- ❖ 10 Kasım 1924 te **Cumhuriyet Halk Fırkası** adını almıştır.
- ❖ 1935 te **Cumhuriyet Halk Partisi** adını aldı.
- ❖ Ekonomide **DEVLETÇİLİK** ilkesini dini konularda **LAİKLİK** ilkesini benimsemiştir.
- ❖ **İnkılapları gerçekleştiren** partidir.
- ❖ 1946 yılına kadar ülkedeki tek parti; 1950 yılına kadar da iktidar partisidir.
- ❖ Atatürk ilke ve inkılaplarının uygulayıcısı ve **Atatürk'ün 6 ilkesini parti felsefesi** olarak kabul etmiştir.

TERAKKİPERVER (İLERİCİ) CUMHURİYET FIRKASI (17 KASIM 1924 - 5 HAZİRAN 1925)

- ❖ Partinin **kurucuları** Milli Mücadele Dönemi'nin önemli isimleri olan **Kazım Karabekir, Rauf Orbay, Refet Bele, Ali Fuat Cebesoy ve Adnan Adıvar'dır.**
- ❖ Ülkemizin **ilk MUHALEFET** (iktidarın karşısında olan parti) **partisi** olmuştur.
- ❖ Parti programında; **Dini düşünce ve inançlara saygılı olacağını, Serbest ekonomi politikası (liberalizm)** uygulayacağını ifade etmiştir.
- ❖ Kurucuları aynı zamanda ordu mensubuydu. 1924'te **ordunun siyasette karışmasını önlemek amacıyla** ordunun siyasetten ayrılması yasası sonrası ordu siyasetten ayrıldı ve komutanlar ordudaki görevlerinden istifa ettiler.
- ❖ Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, **Dini düşünce ve inançlara saygılı olacağını** parti programında belirtmesi sonrası **rejim ve laiklik karşıtların sığınağı haline geldiği ve Şeyh Said isyanıyla ilgisi olduğu gerekçesiyle Takrir-i Sükun Kanunu ile 5 Haziran 1925'te kapatılmıştır.**
- ❖ Böylece **çok partili hayata geçişin ilk denemesi başarısızlıkla** sonuçlanmıştır **(Partinin kısa sürede kapatılması ülkemizin henüz çok partili hayata hazır olmadığına gösterir.)**

SERBEST CUMHURİYET FIRKASI (12 AĞUSTOS- 18 ARALIK 1930)

Mustafa Kemal'in isteğiyle **Fethi Okyar** tarafından kurulmuştur. 2. Muhalefet partisidir.

Kurulma Amaçları:

- 1929'da **dünya ekonomik bunalımının** etkilerini azaltmak
- Ekonomik alanda **yeni politikalar** üretmek
- **Farklı görüşleri meclise yansıtmak** ve Hükümetin denetlenmesini sağlamak **amacıyla kurulmuştur.**

Ekonomide serbest piyasa ekonomisini **(liberalizmi) dini konularda laikliği** benimsemiştir.

Rejim karşıtlarının partiye girmeye başlaması nedeniyle, **Fethi Okyar partisini feshetmek** zorunda kalmıştır.

Çok partili hayata geçişin **ikinci denemesi de başarısız olmuştur.** Bundan sonra Atatürk döneminde çok partili hayata geçiş denemesi yapılmamıştır.

Soru Çözdüren Bilgim

Terakkiperver (İlerici) Cumhuriyet Fırkası **ilk muhalefet partisi** **Dini düşünce ve inançlara saygılı olacağını, Serbest ekonomi politikası (liberalizm)** benimsemiştir.

Serbest Cumhuriyet Fırkası **Ekonomide serbest piyasa ekonomisini (liberalizmi) dini konularda laikliği** benimsemiştir

Serbest Cumhuriyet Fırkasının kapatılması o dönemde **halkın çok partili hayata hazır olmadığını** göstermektedir.

Kavram Bilgim

GÜVEN KARAKAYA
Gaziantep-
Şehitkamil Ömer
Seyfettin İ.H.O

İzmir suikastı Şeyh Said İsyanı ve Menemen Olayının amaçları aynıdır. **Amaç cumhuriyet ve inkılaplar ortadan kaldırılmaktır.**

Suikast: Bir kişiyi, bir devlet büyüğünü ya da önemli bir kimseyi tasarlayarak, plan kurarak öldürme.

8.5.1. MUSTAFA KEMAL'E SUİKAST GİRİŞİMİ (İZMİR SUİKASTI) (16 HAZİRAN 1926)

Cumhuriyetten ve yapılan **inkılaplardan** rahatsız olan kesimler, (**Ziya Hurşit ve taraftarları**) yapılan **inkılapları durdurmak ve eski rejimi tekrar getirmek amacıyla Mustafa Kemal'in öldürülmesi** gerektiğini düşünerek Mustafa Kemal'e suikast (bir kişiyi planlayarak öldürme) planlamışlardır.

Mustafa Kemal'in Batı Anadolu'yu kapsayan yurt gezisi sırasında İzmir'de suikast girişiminde bulunmayı tasarladılar. Mustafa Kemal'in, bir günlük gecikme ile İzmir'e gelecek olması suikastçıları Yunanistan'a kaçırarak olan motorcu **Giritli Şevki'nin** korkuya kapılarak ihbar etmesiyle sonuçsuz kalmıştır.

Halk bu olayı nefretle karşıladı ve protestolar düzenledi. (**Halkın bu suikast girişimini protesto etmesi halkın yenilik taraftarı olduğunun bir kanıtıdır.**)

İttihat Terakki Fırkası'nın ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın bazı taraftarları ve Suikast girişiminin öncüleri güvenlik güçleri tarafından yakalandı. Bunlar **İstiklal Mahkemeleri'nde** yargılanarak cezalandırıldılar.

Mustafa Kemal'in bu olaydan sonra "**Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır. Ancak Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır.**" diyerek Türkiye Cumhuriyeti'nin sonsuza kadar yaşayacağına olan inancını ortaya koymuştur

Mustafa Kemal'in suikasta tepkisine baktığımızda cumhuriyetin kendi varlığından daha önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum onun **fedakâr** ve cumhuriyeti devam ettirmede **kararlı** bir kişilik yapısına sahip olduğunu göstergesidir.

8.5.3. TÜRKİYE CUMHURİYETİNE YÖNELİK TEHDİTLER

- ❖ Cumhuriyetin ilanından sonra ülkemizde gerçekleştirilen inkılaplara **eski rejimi isteyen cumhuriyet karşıtlarının tepkilerine** neden oldu. Bu tehditler daha çok **etnik ve dinsel kaynakları** kullanarak ortaya çıkmıştır.
- ❖ Bu tehditlerin demokratik hayatı olumsuz etkileyen **iç politika** sonuçları olduğu gibi, ülkemizi uluslararası alanda zor durumda bırakan **dış politika** sonuçları da oluyordu.
- ❖ Cumhuriyet döneminde ortaya çıkan bu tehditlerin en önemlileri **Şeyh Sait İsyanı ve Menemen Olayıdır.**

Şeyh Sait (Önde oturan Beyaz Sakallı)

ŞEYH SAİT İSYANI (13 ŞUBAT – 3 HAZİRAN 1925)

13 Şubat 1925 tarihinde Laikliğe, Cumhuriyet yönetimine ve inkılaplara karşı olanlar tarafından Diyarbakır, Elazığ, Bingöl çevresinde Şeyh Sait İsyanı isyan çıkmıştır.

İÇ SEBEP: Cumhuriyet ve inkılapların ortadan kaldırılarak, saltanat ve hilafetin geri getirilmek istenmesi,

DİŞ SEBEP: Lozan görüşmelerinde çözülemeyen Musul sorununu İngilizlerin kendi lehine çevirmek için doğudaki halkı kışkırtması.

İsyan Genç (Bingöl) İli Ergani İlçesi **Piran** köyünde başlamış ve kısa sürede büyümüştür.

İSYANIN BASTIRILMASI İÇİN ALINAN ÖNLEMLER

- ❖ Başbakan **Fethi Okyar** isyanı bastırabilmek için sıkıyönetim ilan etse de başarılı olamayınca **istifa etti**
- ❖ Fethi Okyar Hükümeti yerine **İsmet İnönü Hükümeti kuruldu.** (Başbakan değişikliği iç politikaya etkisi)
- ❖ **Takriri Sükûn** (Huzuru Sağlama) Kanunu çıkarılmıştır. (iç politikaya etkisi)
- ❖ **İstiklal Mahkemeleri** kurulmuştur.
- ❖ Bölgede kısmi seferberlik ilan edilmiş ve ayaklanma 3 Haziran 1925'te bastırılmıştır. **Şeyh Sait yakalanmıştır.**

Soru Çözdüren Bilgim

Şeyh Said isyanının çıkmasında hem **saltanat ve hilafeti geri getirmek isteyenler** hem de **Musul sorununda Türkiye'yi zor durumda bırakmak isteyen İngiltere** etkili olmuştur.

Şeyh Sait ayaklanması sonucu **Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kapatılması** çok partili hayata geçişe engel olmuştur.

Kavram Bilgim

GÜVEN KARAKAYA
Gaziantep-
Şehitkamil Ömer
Seyfettin İ.H.O

Soru Çözdüren Bilgi

Menemen Olayı
laikliğe ve
Cumhuriyete karşı
çıkan ikinci isyandır.
Bu olay Ülkemizin çok
partili hayata hazır
olmadığına ve halka
inkılapların iyi
anlatılması gerektiğini
ortaya çıkarmıştır.

Şeyh Said ve Taraftarları tutuklandıktan sonra idamı beklerken.

İSYANIN SONUÇLARI

- ❖ Şeyh Said Tahriri Sükûn Kanununa kurulan İstiklal Mahkemeleri'nce idam edildi. **(İç sonucu)**
- ❖ Türkiye'nin ilk muhalefet partisi olan **Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası**, isyanda rolü olduğu gerekçesiyle **kapatılmıştır** (5 Haziran 1925). Bu bize halkın çok partili hayata geçişe hazır olmadığını kanıtlar. **(İç Sonucu)**
- ❖ Cumhuriyete ve inkılaplara karşı ortaya çıkan ilk tehdit engellendi. **(İç Sonucu)**
- ❖ **İngiltere** bu isyanı kullanarak **1926 Ankara Anlaşması ile Musul sorununun kendi lehine çözümlenmesini sağlamıştır.** (Bu olay iç politikada yaşanan sorunların dış politikayı olumsuz etkilediğini göstermiştir.) **(dış sonuç)**

MENEMEN OLAYI (KUBILAY OLAYI) (23 ARALIK 1930)

- ❖ Fethi Okyar'ın Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı kapatmasından sonra **Derviş Mehmet ve adamlarının İzmir'in Menemen ilçesinde halkın dinî duygularını kullanarak cumhuriyet ve inkılaplara karşı** çıkardığı isyandır.
- ❖ İsyani önlemek isteyen **Öğretmen Asteğmen Kubilay**, bir grup askerle birlikte olay yerine gelerek isyanı durdurmaya çalışsa da isyancılar tarafından **şehit edildi.**
- ❖ Olay kısa sürede bastırılmış, Derviş Mehmet ve yandaşları yakalanarak Askeri Mahkemede yargılanarak cezalandırılmışlardır.
- ❖ Bu olay Şeyh Said İsyanından sonra **laikliğe** ve Cumhuriyete karşı çıkan **ikinci isyandır.**
- ❖ Bu olay **Ülkemizin çok partili hayata hazır olmadığına** ve halka **inkılapların iyi anlatılması** gerektiğini ortaya çıkarmıştır.

Şehit Asteğmen Mustafa Fehmi Kubilay

Atatürk Menemen olayının ardından *"Büyük ordunun kahraman genç subayı ve Cumhuriyetin idealist öğretmenler topluluğunun değerli üyesi Kubilay'ın temiz kanı ile Cumhuriyet, hayatını tazelemiş ve kuvvetlendirmiş olacaktır."* demiştir.

ÜLKEMİZE YÖNELİK DİĞER TEHDİTLER

Savaşlar

Terör Olayları

İsyanlar

Darbeler

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu günden beri birçok tehlikeye maruz kalmıştır. Bu tehlikelerden biri de **15 Temmuz hain darbe girişimidir**. Birlik ve beraberlik içinde birçok tehlikenin üstesinden gelen milletimiz, 15 Temmuz'da da tek vücut olarak iradesine, ülkesine ve cumhuriyetine sahip çıkmış; hainlere geçit vermemiştir.

Atatürk " Bir ulus, sımsıkı birbirine bağlı olmayı bildikçe yeryüzünde onu dağıtabilecek bir güç düşünülemez" demiştir. Bu nedenle bizlere düşen görev birlik ve beraberlik içinde Türkiye Cumhuriyeti'ni yaşatmak, milletimizin birliğini ve ülkemizin bütünlüğünü korumak, rahat ve müreffeh bir ülkede bağımsız yaşamak için her türlü iç ve dış tehditlere birlikte karşı koymak üzerimize düşen en büyük vazifedir.

Soru Çözdüren
Bilgim

Kavram
Bilgim

DARBE: Ordu veya diğer güçlerin görevdeki lideri görevden almak ve yönetime ele geçirmek için yapılan yasa dışı ve açık bir girişimdir.

GÜVEN KARAKAYA
Gaziantep-
Şehitkamil Ömer
Seyfettin İ.H.O